

Warszawa, 22 listopada 2005 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

RPO- 499797-XI/05/JA

00-090 Warszawa   Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 827 64 53

Pan Krzysztof Michałkiewicz

Minister Pracy i Polityki Społecznej

Przemiany zachodzące w systemie opieki nad dzieckiem i rodziną są od lat przedmiotem mego szczególnego zainteresowania. Z głębokim więc zaniepokojeniem przyjąłem kolejną zmianę przepisów mających znaczący wpływ na rozwój form opieki rodzinnopodobnej względem pozbawionych opieki rodzicielskiej dzieci niepełnosprawnych. Obowiązujący od dnia 1 września 2005 r. art. 17 ustawy o świadczeniach rodzinnych (zmieniony art. 27 pkt 13 ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, Dz.U. z 2005 r. Nr 86 poz. 732) wyłącza możliwość uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego przez rodzica zastępczego, a także opiekuna prawnego niepełnosprawnego dziecka. Zmiana ta jest kolejną niekorzystną dla rodzin zastępczych nowelizacją (dzieci w tych rodzinach wcześniej wyłączono z kręgu uprawnionych do świadczeń rodzinnych i zaliczki alimentacyjnej), która dotkliwie uderza w rodziny zastępcze z niepełnosprawnymi wychowankami.

Co prawda pewne grupy opiekunów niepełnosprawnych dzieci (w tym także rodzice zastępczy) zostały wcześniej przez ustawodawcę zabezpieczone — czasowo lub na stałe - mocą przepisu przejściowego zawartego w art. 58 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2255). I tak:

- osoba, która otrzymywała do dnia 1 kwietnia 2004 r. zasiłek stały z pomocy społecznej w związku z koniecznością pielęgnacji niepełnosprawnego dziecka i spełniła warunki określone w dotychczasowych przepisach nabyła prawo do świadczenia pielęgnacyjnego, przewidzianego w art. 17 ustawy o świadczeniach rodzinnych, do dnia 31 sierpnia 2005 r. (art. 58 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych),

- opiekun dziecka niepełnosprawnego, który przed dniem 1 września 2005 r. ukończył 50 lat i spełnił warunki określone w dotychczasowych przepisach nabył prawo do świadczenia pielęgnacyjnego, o którym mowa w art. 17 (art. 58 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych),

- osoba zdolna do pracy, lecz niepozostająca w zatrudnieniu ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem wymagającym stałej pielęgnacji, za którą ośrodek pomocy społecznej opłacał przed dniem 1 stycznia 1999 r. składkę na ubezpieczenia społeczne nabyła prawo do emerytury bez względu na wiek, jeżeli w dniu 1 stycznia 1999 r. ukończyła co najmniej 45 lat i miała okres ubezpieczenia (składkowy i nieskładkowy) wynoszący co najmniej 20 lat w przypadku kobiet i 25 lat w przypadku mężczyzn (art. 58 ust. 3 ustawy o świadczeniach rodzinnych).

Zabezpieczenie to wiązało się zatem z równym traktowaniem rodziców zastępczych i rodziców biologicznych, którzy pozostawali poza zatrudnieniem ze względu na konieczność zapewnienia opieki dzieciom niepełnosprawnym. Uchwalona 22 kwietnia 2005 r. zmiana ustawy o świadczeniach rodzinnych niekorzystnie różnicuje sytuację rodziców zastępczych.

Dokonane wprost w art. 17 ust. 5 pkt 2b ustawy wyłączenie rodziców zastępczych z grona uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego jest niezrozumiałe tym bardziej, że treść tego artykułu wskazuje, iż świadczenie mogłaby uzyskać jedynie nieliczna grupa rodziców zastępczych:

- *„Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem przysługuje matce lub ojcu dziecka albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności”* (art. 17 ust. 1)

- *„Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty, o której mowa w art. 5 ust. 2”* - tj. 583 zł. (art. 17 ust. 2)

- *„Świadczenia pielęgnacyjne nie przysługują, jeżeli osoba sprawująca opiekę ma ustalone prawo do emerytury, renty, renty socjalnej, zasiłku stałego, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego”* (art. 17 ust. 5 pkt 1)•

Oznacza to, że została wyłączona możliwość uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego, od którego odprowadzane byłyby składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe przez okres niezbędny do otrzymania świadczeń emerytalno-rentowych, przez rodziny zastępcze, które świadomie rezygnują z zatrudnienia z uwagi na konieczność opieki, rehabilitacji, rewalidacji i ciągłej pomocy dziecku niepełnosprawnemu oraz podejmują trud jego wychowania.

Taki kierunek zmian powoduje, że po raz kolejny muszą wyrazić swe zaniepokojenie co do przyszłości rodzinnych form opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym. Skutki społeczne tak niespójnych systemowo działań i rozwiązań są bardzo dotkliwe.

Polityka w sferze zabezpieczenia praw dzieci i rodziny winna być prowadzona szczególnie odpowiedzialnie i perspektywicznie. Przypomnę, że dopiero po interwencji przywrócone zostało dzieciom w rodzinach zastępczych prawo do zasiłku pielęgnacyjnego (wystąpienie do Ministra Polityki Społecznej z dnia 16.06.2004 r., RPO-475939-XI/04/JA; odpowiedź z dnia 12.07.2004 r., DSS-071/1826/JK/04).

Państwo powinno gwarantować takie rozwiązania, które będą stymulować rodziny zastępcze do przyjmowania dzieci niepełnosprawnych. Brak możliwości uzyskania przez rodzica zastępczego świadczenia pielęgnacyjnego (przez okres pobytu dziecka niepełnosprawnego w rodzinie zastępczej) stanowiącego niejako odpowiednik ciągłości zatrudnienia, gdyż od świadczenia tego odprowadzane są składki emerytalno-rentowe, jest niekorzystny dla propagowania idei rodzicielstwa zastępczego wobec tej grupy dzieci. W przypadku szczególnie pokrzywdzonej grupy dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, tj. dzieci niepełnosprawnych - zmiany takie oznaczają promowanie placówek o charakterze zakładowym.

Prawo dziecka do zapewnienia mu rodzinnej formy pieczy zastępczej wyrażone w art. 20 Konwencji o prawach dziecka (Dz. U. z 2001 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.) jest prawem subsydiarnym do prawa dziecka do wychowania w rodzinie (art. 7 ust 1 Kopd.). Jest to podstawowe prawo dziecka. Konsekwencje jego naruszania są bolesne dla samych dzieci i często przesądzają o ich przyszłości - szczególnie w przypadku dzieci niepełnosprawnych.

Na podstawie art. 16 ust. 1 oraz 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) będę zobowiązany za stanowisko Pana Ministra w sprawie.

Załącznik 1

/-/